

Nacionalisme: qüestió burgesa?

Jordi Solé Tura

La discussió sobre el caràcter social —o de classe social— del nacionalisme és un vell tema. Fa alguns anys generava polèmiques abrandades. Avui, ens preocupen més altres coses i, molt especialment, la relació entre el nacionalisme com a moviment polític-electoral i el model d'estat.

És evident, per exemple, que el partit que recull més vots nacionalistes, Convergència Democràtica de Catalunya, no s'anomena ni tan sols "nacionalista" i treu la seva força principal no únicament dels electors explícitament nacionalistes, sinó també dels sectors d'una dreta tradicional que mai no ha considerat el nacionalisme com el seu signe distintiu principal. En definitiva, quan CDC va anar per primera vegada a unes eleccions, l'any 1977, com a partit nacionalista va quedar per sota del PSC i del PSUC i pràcticament empatat amb la UCD, i el seu auge posterior s'ha degut, en molt bona part, a la seva capacitat de sumar els vots d'ambdues formacions.

Hi ha un nacionalisme interclassista, però hi ha sobretot partits polítics interclassistes que es presenten com a nacionalistes i que utilitzen el nacionalisme com a bandera política essencialment tàctica.

Operativitat del nacionalisme

D'altra banda, cada vegada és més difícil que el nacionalisme operi a Catalunya com una línia divisòria entre la dreta i l'esquerra, perquè totes les forces polítiques significatives de l'esquerra inclouen el fet nacional català com un element bàsic de la ideologia i del programa respectius. No es pot oblidar, per exemple, que l'autonomia política de Catalunya va ser recuperada quan les forces d'esquerra eren àmpliament majoritàries a casa nostra, després de les eleccions del 1977.

Per tant, és difícil parlar avui del caràcter de classe d'un nacionalisme com el català. Hi ha, certament, un nacionalisme interclassista, però hi ha, sobretot, partits polítics interclassistes que es presenten com a nacionalistes i que utilitzen el nacionalisme com a bandera política essencialment tàctica. Jo estic convençut, per exemple, que el nacionalisme de Convergència és, per damunt de tot, un instrument tàctic que utilitza la idea d'un adversari exterior de Catalunya per intentar descol·locar i situar a la defensiva les forces d'esquerra i per crear una falsa línia divisòria entre catalans "fidels" i catalans "dubtosos", perquè sap que el fet nacional català ja no pot servir avui per dividir els catalans entre una "dreta" i una "esquerra". Darrera d'aquesta façana hi ha, però, altres coses, i no em cansaré mai de recomanar la lectura de l'entrevista que el president Jordi Pujol va concedir a la revista "Época" pocs dies abans de les recents eleccions del 29 de maig, on tot això s'explica molt bé. El missatge de Jordi Pujol als lectors de "Época" és clar i net, i es pot resumir així: no cal que la dreta espanyola —AP i CDS— vingui a Catalunya, perquè de Catalunya, ja me n'encarrego jo. Vostès guanyin vots a la resta d'Espanya i després ja ens posarem d'acord per treure els socialistes del govern. I quan la periodista li pregunta si es poden refiar d'ell, a causa del seu nacionalisme, Jordi Pujol li contesta que no cal que es preocupin i que no dubtin ni un sol moment de la seva espanyolitat.

Hi ha una política determinada que pretén governar Catalunya per reconstruir la dreta a tot Espanya.

XARXA

Tàctica nacionalista

Hi ha, doncs, una política determinada que pretén governar Catalunya per reconstruir la dreta a tot Espanya. Aquesta política es presenta, a l'interior de Catalunya, amb l'embolcall nacionalista i capta certament vots de ciutadans que se senten nacionalistes, però deixa de ser nacionalista fora de Catalunya. És un vell problema que ha recorregut tota la història del nacionalisme català des de Prat de la Riba i Cambó fins a Jordi Pujol.

Naturalment, hi ha també un nacionalisme que s'anomena explícitament d'esquerra i que insisteix en aquest qualificatiu per diferenciar-se de l'altre nacionalisme, el que no du qualificatiu i és propugnat en la pràctica per partits de dreta. No crec, però, que el qualificatiu d'esquerra defineixi un caràcter de classe molt determinat. També el nacionalisme d'esquerra és interclassista i allò que el distingeix del nacionalisme de la dreta no és el caràcter de classe, sinó el projecte polític i, en definitiva, el model d'estat.

Dic això perquè crec que la polèmica històrica sobre el caràcter de classe del nacionalisme i, més específicament, del nacionalisme català es va convertir en una força política sota la direcció inicial de la burgesia de la Lliga Regionalista, però el nacionalisme català i, sobretot, l'expressió política del fet nacional català han estat i són fenòmens polítics molt complexos que no es poden reduir a un interès de classe en sentit estricte.

Monarquia centralista

Potser si la reacció de la monarquia centralista davant de les propostes reformistes de la gent de la Lliga no hagués estat tan brutal, les coses haurien tingut un signe molt diferent. Però aquella monarquia va encarregar a l'exèrcit la defensa de la concepció unitarista de la nació espanyola contra tots aquells que parlaven de pluralisme nacional, i el resultat van ser dues dictadures militars i una repressió que tots els catalans, fossin del signe social que fossin, van patir directament. A partir de llavors, la lluita per la democràcia i la defensa del fet nacional es van convertir en dues coses inseparables i sota el franquisme va ser l'esquerra política la que va dur el pes principal de la lluita per la democràcia i per l'autonomia.

No és, doncs, un problema de classe social o d'interès de classe en sentit estricte, sinó un problema polític, un problema de model d'estat. Personalment estic convençut que ja no podem continuar parlant del fet nacional català ni del nacionalisme com en podíem parlar fa uns anys. I això no sols perquè l'estructura social de Catalunya ha canviat, sinó també, i principalment, perquè ha canviat el model polític. Allí on abans hi havia una monarquia centralista, clerical, militarista i excloent o una dictadura militar hi ha ara un sistema democràtic que reconeix la pluralitat nacional d'Espanya i que es basa en un sistema d'autonomies polítiques. Ignorar aquests canvis pot ser un exercici dialèctic interessant, però a mi, personalment, no m'interessa, ni des del punt de vista de la teoria ni, menys encara, des del de la pràctica. ■

F-1. F. Català-Roca.

F-1. Gran Teatre del Liceu.

La monarquia centralista va encarregar a l'exèrcit la defensa de la concepció unitarista de la nació espanyola contra els que parlaven de pluralisme nacional.